

Nr 64.

Ankom till riksdagens kansli den 2 maj 1922 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande.

(4:e avd.)

I den till riksdagen den 7 januari 1922 avlätna propositionen, nr 2, med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1922 har Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning: 1922 års tilläggsstat bil. 4» fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden nämnda dag, föreslagit riksdagen att till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande å tilläggsstat för år 1922 bland utgifterna för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

Fonden för torvindustriens befrämjande inrättades enligt beslut av 1902 års riksdag, som bemyndigade riksgäldskontoret att för ändamålet tillhandahålla ett belopp av 1,500,000 kronor. Sedermera hava till kapitalökning för fonden anvisats, av 1907 års riksdag 2,000,000 kronor, av 1917 års riksdag 650,000 kronor, av 1918 års riksdag 3,000,000 kronor och av 1921 års riksdag 750,000 kronor. Något visst högsta årligt utlåningsbelopp är icke föreskrivet, utan Kungl. Maj:t äger för utlåning disponera fondens hela tillgängliga kapital. Enligt den för lånerörelsen gällande kungörelsen den 19 juni 1917 (nr 429) skall utlämnat lån, efter att under fyra år hava varit amorteringsfritt, återbetalas under därpå följande tolv år med en tolfedel om året, så att lånet är slutbetalt senast vid utgången av det sextonde året.

I enlighet med beslut av 1918 års riksdag beviljas numera lån till högst så stort belopp, som svarar mot hälften av den å fullbordad anläggning nedlagda kostnad eller av beräknad anläggningskostnad för företag, som vid tiden för ingivandet av låneansökning ännu icke fullbordats, dock att undantagsvis beträffande nytt företag, när särskilda omständigheter prövas böra därtill föranleda, lån beviljas intill två tredjedelar av förenämnda kostnader, varjämte gäller, att för samma företag lån i varje fall icke beviljas till högre belopp än 300,000 kronor för brännortfabrik och 100,000 kronor för torvströfabrik.

Till stöd för det nu framlagda förslaget om anvisande av ytterligare medel till torvlånefonden har departementschefen framhållit, huru som den i ärendet förebragta utredningen gäve vid handen, att torvlånefondens disponibla tillgångar utgöra omkring 1,000,000 kronor, att i amorteringar å utelöpande torvlån under vartdera av åren 1922 och 1923 kunde antagas inflyta omkring 110,000 kronor, samt att det under den närmaste tiden beräkneliga lånebehovet, sådant det framginge av de hos kommerskollegium och torvingenjörerna under behandling varande torvlåneärendena, uppginge till sammanlagt omkring 1,685,000 kronor. Enligt denna beräkning, vilken grundade sig på den förutsättningen, att lån i samtliga fall skulle beviljas med högsta enligt nu gällande bestämmelser medgivna belopp, skulle alltså redan för mötandet av den närmaste tidens lånebehov en brist av omkring en halv miljon kronor komma att föreligga.

Efter att hava erinrat härom anför departementschefen vidare:

»Emellertid vill det synas mig, som om en dylik beräkning av medelsbehovet icke vore så alldeles oangriplig. Till en början lär det väl kunna antagas, att, även om fullt tillräckliga medel funnes till förfogande, icke alla ansökningar skulle föranleda beviljande av lån och att, även där lån beviljades, lånebeloppet icke alltid sattes till det högsta författningssenligt möjliga. Härtill kommer emellertid — och detta är enligt min mening den viktigaste omständigheten — att det, med hänsyn till det nu inträdda tryckta läget å torvmarknaden och de ytterst ovissa framtidsutsikterna å detta område, framstår icke blott såsom rimligt utan fastmer såsom alldeles nödvändigt att vid prövning av ansökningar om torvlån förfara vida strängare än tidigare skett och därvid framför allt tillse, att lån icke beviljas andra företag än sådana, vilka kunna antagas även under de förändrade konjunkturförhållandena vara fullt ekonomiskt bärkraftiga. Att ett företag tillkommit under kristiden kan sålunda enligt min mening icke anses i och för sig utgöra tillräcklig anledning för beviljande av torvlån; endast därest företaget fyller nyss

angivna förutsättning, kan det vara med statens — och i längden också med den enskildes — intressen förenligt, att detsamma genom statslån sättes i tillfälle att fortsätta sin verksamhet.

Slutligen må framhållas, att även företag, som äro än så väl förtjänta av statligt stöd, lära, i den bekymmersamma statsfinansiella situation, som nu är för handen, få underkasta sig vissa reduceringar i de lånebelopp, varpå de under normala förhållanden kunnat göra anspråk.

Även om man sålunda bör kunna utgå ifrån, att torvlånefondens nuvarande kapitaltillgångar jämte de till fonden inflytande amorteringarna komma att någorlunda förslå till täckande av ovan omförmälda, mera omedelbara lånebehov, lærer det likväl böra förutses, att, sedan samtliga hos kommerskollegium och torvingenjörerna nu under behandling varande låneärenden slutligt prövats, fondbehållningen så nedgått, att några mera avsevärda tillgångar icke finnas tillgängliga för mötande av nya låneanspråk. Fråga uppstår då, huruvida och i vad mån ytterligare kapitaltillgångar böra tillföras fonden.

Vid prövning av denna fråga är det å ena sidan uppenbart, att såväl den tryckta budgetära ställningen som de å torvmarknaden rådande depressionsförhållandena mana till den största återhållsamhet vid beviljandet av nya medel för torvlåneändamål. Att vid beräkningen av medelsbehovet taga hänsyn till alla de för flera år sedan tillkomna torvföretag, vilka ännu icke framställt någon begäran om torvlån, synes mig under sådana omständigheter icke böra ifrågakomma. Å andra sidan kan det emellertid icke förbises, att även för framtiden fall torde komma att givas — särskilt där fråga är om mindre torvföretag för tillgodoseende av ortens behov av bränntorv och torvströ — då det framstår såsom i hög grad önskvärt, att Kungl. Maj:t icke står utan möjlighet att genom statslån träda stödjande emellan. För egen del är jag, med hänsyn till sistnämnda omständighet, av den uppfattningen, att torvlånefondens nu icke bör ställas alldeles utan kapitaltillskott, även om detta tillskott av statsfinansiella och andra skäl synes mig böra hållas inom snävast möjliga ram. Vid övervägande av samtliga på frågan inverkan förhållanden har jag därför funnit mig böra tillstyrka, att till kapitalökning för torvlånefondens å tilläggsstaten för år 1922 äskas ett reservationsanslag av 250,000 kronor.»

**Utskottets
yttrande.**

Vid bedömandet av förevarande fråga bör icke förbises, hurusom av 1921 års riksdag anvisats ett belopp av 750,000 kronor till förstärkning av torvindustrilånefondens. Särskilt i betraktande härav synes det utskottet böra föranleda tvekan att, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit,

redan nu och under nuvarande statsfinansiella situation bevilja ett ytterligare anslag av 250,000 kronor för samma ändamål. Med hänsyn till de skäl, som av departementschefen anförts och i övrigt synas kunna anföras till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, har utskottet emellertid ansett sig kunna biträda detsamma.

Vikten av att landets torvtillgångar i största möjliga utsträckning komma till användning såsom bränsle och i övrigt tillvaratagas för olika ändamål, torde vara allmänt erkänd och har särskilt från riksdagens sida vid olika tillfällen framhållits. I sistnämnda hänseende vill utskottet erinra, att nu ifrågavarande fond tillkommit på riksdagens eget initiativ. Under kristiden uppmuntrades också anläggandet av nya torvindustrieföretag i hög grad från statens sida. Enligt utskottets mening synas statsmakterna ej heller under nuvarande svåra läge böra undandraga denna industrigren det särskilda stöd, varav densamma sålunda tidigare ansetts förtjänt. Under kriget hava, enligt vad den i ärendet lämnade utredningen giver vid handen, tillkommit ett flertal bränntorvfabriker, som haft att räkna med högt uppdrivna anläggningskostnader men som hittills icke kommit i åtnjutande av statslån. Om staten icke nu för deras del träder hjälpare emellan, torde det vara att befara att verksamheten vid dessa måste helt nedläggas.

Givetvis kan det dock icke ifrågakomma att staten annat än i viss begränsad utsträckning — och utan eftergivande av nu gällande lånebestämmelser — lämnar den redan existerande torvindustrien sitt understöd. Med hänsyn till det nu inträdda tryckta läget å torvmarknaden och de ytterst ovissa framtidsutsikterna å detta område, framstår det tvärtom, såsom av departementschefen framhållits, icke blott såsom rimligt utan fastmer såsom alldeles nödvändigt att vid prövning av ansökningar om torvlån förfara vida strängare än tidigare skett och därvid framför allt tillse, att lån icke beviljas andra företag än sådana, vilka kunna antagas även under de förändrade konjunkturförhållandena vara fullt ekonomiskt bärkraftiga.

Beträffande behovet av ytterligare anslag för ändamålet får utskottet hänvisa till vad departementschefen i detta hänseende anført. Såsom därav framgår, kan det förutses, att, sedan samtliga hos kommerskollegium och torvingenjörerna nu under behandling varande låneärenden slutligt prövats, fondbehållningen så nedgått, att några mera avsevärda tillgångar icke finnas tillgängliga för mötande av nya låneanspråk. Den nu gjorda framställningen om ytterligare 250,000 kronor till fonden har tillkommit för att Kungl. Maj:it icke helt skall stå utan möjlighet att tillgodose nya krav på lån från fonden och därvid då

särskilt sådana som avse mindre företag för tillgodoseende av andra lokala behov av brännrotv och rotvströ.

Under åberopande av nu angivna omständigheter och med erinran slutligen, hurusom ett underlättande av rotvindustriens fortbestånd kan betraktas såsom ett led i de åtgärder från statens sida, som påkallas av den rådande arbetslösheten, får utskottet tillstyrka Kungl. Maj:ts föresvarande framställning.

Utskottet, som icke heller funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag att medel till täckande av ifrågavarande anslag böra beredas av lånemedel, hemställer alltså,

att riksdagen må till *kapitalökning för fonden för rotvindustriens befrämjande* å tilläggsstat för år 1922 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Stockholm den 2 maj 1922.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 61.